

კახა კვაშილავა

ოდიშ-აფხაზეთის ურთიერთობათა ისტორიისათვის (ერთი ახლად აღმოჩენილი საარქივო დოკუმენტის ანალიზი)

გვიანდელი შუა საუკუნეების პერიოდის ორ ქართულ ფეოდალურ პოლიტიკურ ერთეულს — ოდიშსა და აფხაზეთს შორის ურთიერთობების ისტორიის საგანგებო კვლევა ქართულ ისტორიოგრაფიაში მეტ-ნაკლები წარმატებით ვითარდება (ანჩაბაძე 1947; ხორავა 1996). თუმცა სამუშაო მკვლევართათვის ჯერ კიდევ ბევრია. ბუნებრივია, რომ ამ ვითარებაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საკვლევო ობიექტის ირგვლივ არსებულ საისტორიო წყაროებსა და დოკუმენტებს. ეს ბაზა კი საკმაოდ მწირია და, ამდენად, ამ მიმართულებით ახალი მასალების გამოვლენა მეტად საშუალო საქმეა.

ოდიშ-აფხაზეთის ურთიერთობებში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემად ჩანს სამურზაყანოს საკითხი.

სამურზაყანო კი, როგორც ცალკე ფეოდალური სამფლობელო, რომელსაც სათავეში აფხაზეთის სამთავრო სახლის გვერდითი შტოს წარმომადგენლები ედგნენ, წარმოიქმნა XVII-XVIII სს. მიჯნაზე (ამის შესახებ დაწვრილებით იხ.: კვაშილავა 2011). აფხაზეთს მთავრებმა, ისარგებლეს რა შინაარეულობებით დაუძღურებული ოდიშის მდგომარეობით, შეძლეს ეს მხარე დადიანისთვის წაერთმიათ. თუმცა, მალევე, 1702წ. მიწურულს სამეგრელოს ახალმა მთავარმა გიორგი ლიპარტიან-დადიანმა მოახერხა ენგურ-ლალიძეს შუამდინარეთზე, რომელსაც, მოგვიანებით „სამურზაყანო“ ეწოდა (XVIII ს. I მესამედი — ამის შესახებ დაწვრილებით იხ.: კვაშილავა 2011:97), კონტროლის აღდგენა (ვახუშტი 1973:862-863; დადიანი 1962:169; კვაშილავა 2011:94-95).

მიუხედავად ერთგვარი სტატუს-ქვოს აღდგენისა, ენგურ-ლალიძეს შუამდინარეთი აფხაზეთ-სამეგრელოს შორის ერთგვარ „საჯილდაო ქვად“ იქცა. აფხაზეთის სამთავრო XVIII ს. მანძილზე პერმანენტულ შეტევებს ახორციელებდა სამურზაყანოზე საკუთარი კონტროლის დასამყარებლად, თუმცა აღნიშნული ქმედებები მისთვის მაინც, ძირითადად, უშედეგოდ მთავრდებოდა (ამის შესახებ დაწვრილებით: კვაშილავა 2011:74-190). საბოლოოდ, ეს საკითხი მხოლოდ 1812 წლის მიწურულს გადაიჭრა, როცა სამურზაყანოს მფლობელი მანუჩარ შარვაშიძე მოკლეს. ამის შედეგ კი, ადგილობრივ საქმეთა გამგებლობას მანუჩარის ცოლის ძმა — სამეგრელოს მთავარი ლევან V დადიანი შეუდგა (კვაშილავა 2011:249-252).

მიუხედავად დადიანისათვის შექმნილი ხელსაყრელი პირობებისა, ვითარება არც ისე ადვილი ჩანდა. სამურზაყანოელები, რომლებიც გათავისუფლდნენ შარვაშიძეთა მმართველობისგან, არ აპირებდნენ ლევანის ხელისუფლების აღიარებას (თაკალანძე 1999:77). ადგილობრივი თავად-აზნაურობის ერთ-ერთი წარმომადგენელი თემურყვა ან-

ჩაბაძე ამის თაობაზე რუსებს პირდაპირ ეუბნებოდა, რომ: „В сей земле существует безначалие, ибо Дадияни не имеет средства к обузданию жителей; и будьте уверены, что ни Дадияни, ниже кто-либо из фамилии Шарвашидзе не могут управлять и распоряжаться здесь“ ამ მხარეში ხელისუფლება არ არის, რამეთუ დადიანს არ გააჩნია შესაძლებლობა მოსახლეობის დასამორჩილებლად; „და იყავით დარწმუნებულნი, რომ არც დადიანი, და არც ვინმე შარვაშიძეთა გვარისაგან ვერ შეძლებენ აქ მმართველობასა და აქაურობის განკარგვას“ (თარგმანი ჩვენია - კ.კ.)/ (Акты, VII:396). ამას ცნობილი ფრანგი დიპლომატიც უაკ ფრანსუა გამბაც ადასტურებდა: „იგი (სამურზაყანო — კ. კ.) დადიანების სახელმწიფოს ნაწილს შეადგენს; მაგრამ შეიძლება ითქვას, რომ იგი არცერთ ხელისუფლებას არ ემორჩილება“ (გამბა 1987:112). ამიტომ სამურზაყანოში დადიანის წინააღმდეგ მღელვარებები არ წყდებოდა (დუმბაძე 1942:75). მართალია, აფხაზეთის მთავარმა გიორგი შარვაშიძემ აღიარა, რომ აფხაზეთის „უშინაგანესი ადგილების“ მფლობელი იყო („მე მთავარი და მპყრობელი აფხაზეთა უშინაგანესი ადგილებისა და მემკვიდრე ზუფუსა და წებელისა“— Акты, III: 204), მაგრამ წარმოუდგენელი იყო, რომ მას სამურზაყანოზე დადიანის კონტროლი მოსწონებოდა (პაპასჭირი 2004:147).

მ. დუმბაძე მიიჩნევდა, რომ საფარ-ბეი, თავის მხრივ ცდილობდა აფხაზეთზე საკუთარი გავლენის გავრცელებას (დუმბაძე 1942:75). ზ. პაპასჭირი გამოიხატავს, რომ დადიანის საწინააღმდეგოდ, აფხაზეთის მთავარი რაიმე კონტრზომებს მიმართავდა, რადგან აფხაზეთის მთავრის ხელისუფლება პირდაპირ დამოკიდებული იყო დადიანის მხარდაჭერაზე (პაპასჭირი 2004:147). ზოგადად, ვიზიარებთ რა მკვლევარის ამ მოსაზრებას, მიგვაჩნია, რომ გიორგი შარვაშიძე ფარულად მაინც ცდილობდა ევნო ლევან დადიანისათვის და მის მიმართ ოპოზიციურად განწყობილ ძალებს უჭერდა მხარს ოდიშში, მდ. ენგურის ორივე სანაპიროზე. ლევან V-ის უმცროსი ძმა, გიორგი, რომელიც ცნობილი იყო დადიანისადმი დაუმორჩილებლობით, ხშირად აფარებდა თავს აფხაზეთსა და სამურზაყანოში. როგორც ჩანს, ლევანს ეჭვი ჰქონდა, რომ მის ძმას გიორგი (საფარ-ბეი) შარვაშიძე მფარველობდა (სხეც.დოკუმენტი Hd-10595, Hd-10597). ამიტომ 1818წ. დადიანმა, სამურზაყანოს პრობლემასთან დაკავშირებით, მისგან ოფიციალური პოზიციის გამოხატვა მოითხოვა. ამისთვის ლევანმა შესაფერისი ვითარებაც შეარჩია: 1818 წლის აპრილში აფხაზეთში ისევ ამბოხება დაიწყო. მან თავისი ბიძის (აფხაზეთის მთავარი გიორგი შარვაშიძე ლევან დადიანის მამიდის მეუღლე იყო) დასახმარებლად ოდიშის ლაშქარი მიავლინა, რომლებმაც აფხაზეთის მთავარს მოწინააღმდეგე თავადები დაუმორჩილეს (ქადარია 2003:112).

ამ ამბების შემდეგ, დადიანმა რუსეთის ხელისუფლებისაგან მოითხოვა ოფიციალური კომისიის შექმნა ოდიშ-აფხაზეთ-სვანეთის საზღვრების დასადგენად (ქადარია 2003:112). გიორგიმ, რომელმაც ხელისუფ-

ლება ისევ მეგრელთა დახმარებით შეინარჩუნა, იმერეთის მმართველის, გენერალ ვ. კურნატოვსკის თანდასწრებით, 1818წ. მაისში (რუსი ჩინოსნები, მაისის ნაცვლად, იანვარს ასახელებენ. იხ.: **Содержание записки..**, ფ. 140) სამურზაყანო ოფიციალურად ცნო ოდიშის ტერიტორიად (**Записка..**, ფ. 13).

მოგვიანებით, 1840-იანი წლების დასაწყისში, როდესაც დღის წესრიგში დადგა სამურზაყანოზე დადიანის უფლებების ჩამორთმევის საკითხი, რუსებმა სცადეს ეს ხელშეკრულება ოდიშის ხელისუფლების წინააღმდეგ გამოეყენებინათ იმ აბსურდული მოტივით, რომ თითქოს, გიორგიმ არ იცოდა, თუ რას აწერდა ხელს.

პოლკოვნიკი ნ. ნ. მურავიოვი გენერალ პ. ე. კოცებუს აცნობებდა, რომ ამ აქტის გაფორმების დროს აფხაზეთის მთავარმა არ იცოდა ქართული ენა (რომელზედაც დაიწერა დოკუმენტი) და მის მხარეს წარმოადგენდა მღვდელი მამა იოანე ქავთარაძე („სამეგრელოს მკვიდრი“, როგორც მას ნ. ნ. მურავიოვი მოიხსენიებდა). რუსი მოხელის თქმით, როდესაც გიორგიმ გაიგო, თუ რა შეთანხმებას მოაწერა ხელი ლევანთან, მან მაშინვე გააგდო მამა იოანე აფხაზეთიდან (**Рапорт Исправляющего..**, ფ. 40-41; **Содержание записки..**, ფ. 141).

ეს იმდენად აბსურდული ცნობაა, რომ, სავარაუდოდ, მისი უშუალო ავტორი და ამ ლეგენდის შემთხვევლი გიორგის შვილი, აფხაზეთის უკანასკნელი მთავარი მიხეილ შარვაშიძე უნდა იყოს, რომელიც უშუალოდ დაინტერესებული იყო ოდიშისაგან სამურზაყანოს ჩამორთმევის საკითხით და, შესაბამისად, ტენდენციურიც იყო. ძალზედ საეჭვოა, გიორგი იმდენად გულუბრყვილო პოლიტიკოსი ყოფილიყო, რომ არ სცოდნოდა, რას აწერდა ხელს. მან იმთავითვე მშვენივრად უწყოდა, რაც ხდებოდა ამ შემთხვევაში.

ამ ვითარებაში კი უფარესად საყურადღებოა ერთი დოკუმენტი, რომელსაც ჩვენ 2010 წლის შემოდგომაზე საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში მივაკვლიეთ და, ამდენად, პირველად შემოვიტანეთ სამეცნიერო მიმოქცევაში. მხედველობაში გვაქვს გიორგი შარვაშიძის წერილი საქართველოს სამოქალაქო გუბერნატორ გენერალ ალ. ველიამინოვისადმი (სხეც. დოკუმენტი Hd-10597), რომელიც მის მიერვეა ხელმოწერილი და შედგენილია 1820წ. 10 ივლისის (ძველი სტილით), ანუ ორი წლის შემდეგ 1818 წლის ზემოხსენებული ხელშეკრულების გაფორმებიდან. ამ წყაროში საუბარია ლევანის უმცროს ძმაზე, გიორგი დადიანზე, რომელიც, სამეგრელოს მთავრის ცნობით, აფხაზეთში იმალებოდა. საფარ-ბეი უარყოფს ამას და ალ. ველიამინოვს აცნობს, რომ გიორგი დადიანი სამურზაყანოში უნდა ყოფილიყო. ეს მხარე კი, აფხაზეთის მთავრის, საფარ-ბეის, სიტყვებით რომ ვთქვათ, „დადიან ლევანის საბძანებელი არის“ (სხეც. დოკუმენტი Hd-10597) **იხ. დანართი/**

როგორც ვხედავთ, ამ დოკუმენტში სრულიად ნათლად ჩანს, იგი

სავსებით კარგად ერკვეოდა ორი სამთავროს საზღვრებში და ენგურ-ლალიძის შუამდინარეთს ლევან V დადიანის საგამგებლო რეგიონად აღიარებდა. ამასთანავე, არსებობს თანამედროვეთა ცნობები, რომ გიორგი შარვაშიძეს ესმოდა ქართული, თუმცა თვითონ საუბარი უჭირდა ამ ენაზე (ავალიშვილი 1967:29-30).

აქედან გამომდინარე, კიდევ უფრო ცხადი ხდება, ყოველგვარ საფუძველს მოკლებულია საუბარი იმაზე, რომ საფარ-ბეი მამა იოანეს მიერ მიზანმიმართულად იყო შეცდომაში შეყვანილი. თუკი მამა იოანეს აფხაზეთიდან გაძევება ამ შეთანხმებას უკავშირდება, ალბათ, მიზეზი ისევ გიორგი შარვაშიძე იქნებოდა, რომელმაც ამ გზით ერთგვარი „განტყვევის ვაცი“ იპოვა მის დაუმორჩილებელ ქვეშევრდომებთან თავის გასამართლებლად. მღვდელი იოანე, საქართველოს გულმხურვალე პატრიოტი, როგორც ღვთისმსახური, ბუნებრივია, არ დაუშალავდა აფხაზეთის მთავარს შეთანხმების არსს, თუკი ეს, მართლაც, მის მოვალეობაში შედიოდა. ამიტომ ამ სასულიერო პირის „დამნაშავედ“ გამოყვანა მხოლოდ ცარიზმის მოხელეების მთავარი მიზანი იყო, რომლებიც დადიანისთვის სამურზაყანოს ჩამორთმევის „ლეგალურ“ საფუძვლებს ეძებდნენ და, ამასთანავე, იმთავითვე ცდილობდნენ ქართველებსა და აფხაზებს შორის შუღლის ჩამოგდებას. სწორედ ამიტომაც არის ზემოხსენებულ ანგარიშში აგრერიგად ხაზგასმული მამა იოანეს წარმომავლობა — „სამეგრელოს მკვიდრი“ (Рапорт Исправляющего., ფ. 40-41; Содержание записки., ფ. 141) — რაც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ.

ლევან დადიანის მეცადინეობით მიღწეული შეთანხმება მაქსიმალურად გამოხატავდა და იცავდა სამეგრელოს მთავრის ინტერესებს სამურზაყანოში. ოდიშსა და აფხაზეთის სამთავროებს შორის საზღვარი მდ. ლალიძგაზე დადგინდა (Статистическое описание...:8). 1821 წელს აფხაზეთში დაწყებული არეულობების ჩასახშობად მიმავალი რუსთა და ოდიშართა საექსპედიციო კორპუსი ლევან დადიანმა მდ. ლალიძგამდე მიაცილა. ეს ხაზგასმით აღნიშნა ნ. დადიანმა თავის თხზულებაში: „თვით მთავარი ჩვენი ლეონ დადიანი მიჰყვა თავის საზღვრამდე ლალიძგამდე“ (დადიანი 1962:209).

ვფიქრობთ, 1818 წლის აღნიშნული შეთანხმება უნდა ასახულიყო ლევან დადიანის ტიტულატურაშიც, სადაც ოდნავ დაკონკრეტდა 1814წ. დაფიქსირებულ ტიტულში „აფხაზთა“-ს რაობა. კერძოდ, ჩვენს მიერ დადიანების მუზეუმში მიკვლეულ ერთ საბუთში, რომელიც დათარიღებულია 1823წ. 19 მაისით, სამეგრელოს მთავარი მოხსენიებულია როგორც: „სდ ოდიშისა, ლეჩხუმისა და ნაწილთა აფხაზეთისათა და სუანეთისა მემკვიდრეობით მფლობელი“ (დადიანთა ფონდი, ფ. 8). ასეთივე ვითარებაა 1824წ. ერთ-ერთ დოკუმენტშიც: „მემკვიდრეობითი მფლობელი და მთავარი მენღრეელისა და რამოდენისამე ნაწილის აფხაზეთისა და სვანეთისა“ (იხ.: ლევან V დადიანის ბრძანება). ზემოთ აღნიშნული შეთანხმების თანახმად, ორივე მხარე ვალდებული იყო, არ მიეცა თავშესაფარი მეაბოხეებისა

და სხვა სჯულის დამნაშავეებისათვის: „...Обязались... не давать пристанища и покровительства разбойникам, грабителям и вообще преступным той или иной стороны“ /„...ვივალდებულეთ... არ მივცეცა თავშესაფარი და მფარველობა ყაჩაღებისათვის, ქურდებისათვის და საერთოდ დამნაშავეთათვის ამა თუ იმ მხარისა“ (თარგმანი ჩვენია — კ. კ.)/ (Записка...ფ. 13). ამ მუხლით, გიორგი შარვაშიძეს მოესპო შესაძლებლობა დადიანის მოწინააღმდეგე სამურზაყანოელთა დასაცავად. დადიანი კმაყოფილი დარჩა და აღნიშნა, რომ ეს შეთანხმება ორ სამთავროს შორის მშვიდობის დამყარების გარანტი იქნებოდა (თაკალანძე 1999:77). ნ. თაკალანძის სამართლიანი შეფასებით, იგი აკანონებდა ლევან V-ს უფლებებს სამურზაყანოზე და შემდგომში აფხაზეთის მთავართან ამ საკითხზე ნებისმიერი დავის წამოჭრისას, ხელშეუხებელს ხდიდა ამ უფლებას (თაკალანძე 1999:77).

ამდენად, ჩვენს მიერ ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის არქივში მიკვლეული ზემოხსენებული ხელნაწერი (სხეც. დოკუმენტი Hd-10597) მნიშვნელოვანი დოკუმენტია ოდიშ-აფხაზეთის ურთიერთობების და სამურზაყანოს წარსულის შესწავლისათვის. განსაკუთრებით, ის ნათლად მოწმობს ამ მხარეზე დადიანის იურისდიქციის არსებობას, რის უარყოფას, ისტორიული წარსულისა და წყაროების გაყალბებით, ძალიან ცდილობენ ჩვენი აფხაზი კოლეგები (ბღაჟუბა... 2006:245; ბღაჟუბა... 2007).

დამოწმებული წყაროები და ლიტერატურა:

გ. ავალიშვილი 1967 — გ. ავალიშვილი, მგზავრობა თბილისიდან იერუსალიმამდე. ტექსტი მოამზადა, გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ელ. მეტრეველმა. თბ., 1967;

ვახუშტი 1973 — ვახუშტი ბატონიშვილი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, — ქართლის ცხოვრება. ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილისმიერ. ტ. IV. თბ., 1973;

ნ. დადიანი 1962 — ნ. დადიანი, ქართველთ ცხოვრება. ტექსტი გამოსცა, წინასიტყვაობა, გამოკვლევა, კომენტარები, საძიებლები და ლექსიკონი დაურთო შ. ბურჯანაძემ. თბ., 1962;

მ. დუმბაძე 1942 - მ. დუმბაძე, სამეგრელოს სამთავრო 1803-1857წწ. ისტორიულ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი სადისერტაციო შრომა. თბ., 1942.

გამბა 1987 — გამბა, ჟაკ ფრანსუა. მოგზაურობა ამიერკავკასიაში. ფრანგულიდან თარგმნა, კომენტარები დაურთო მ. მგალობლიშვილმა. ტ. I, თბ., 1987;

დადიანთა ფონდი, №13, დოკ. №7312, ფ. 8;

- ნ. თაკალანძე, 1999 — ნ. თაკალანძე, სამურზაყანოს საკითხი მიხეილ შარვაშიძისა და სამეგრელოს სამთავროს ურთიერთობაში, - ჟურნ.: „მაფშალია“, №5, 1999;
- კ. კვაშილავა 2011 — კ. კვაშილავა, ისტორიული სამურზაყანოს წარსულიდან. XVII-XVIII სს. მიჯნა — 1840 წელი. თბ., 2011;
- ლევან V დადიანის ბრძანება - 1824წ. 5 თებერვალი. ლევან V დადიანის ბრძანება ცაიშის ტაძრისათვის თავადთა და აზნაურთა მიერ წართმეული მამულების დაბრუნებაზე კაცია დადიანის და გრიგოლ დადიანის სიგელების დამტკიცების შესახებ. — წგნ.: ა. ტულუში. ცაიშის საეპისკოპოსო. ზუგდიდი, 2001, გვ. 98;
- სხეც. დოკუმენტი Hd-10595;
- სხეც. დოკუმენტი Hd-10597;
- ზ. პაპასქირი 2004 — ზ. პაპასქირი, ნარკვევები თანამედროვე აფხაზეთის ისტორიული წარსულიდან. ნაკვ. I. უძველესი დროიდან 1917 წლამდე. თბ., 2004;
- თ. ქადარია 2003 — თ. ქადარია, სამეგრელოს სამთავრო XIX საუკუნის პირველ ნახევარში. თბ., 2003;
- ბ. ხორავა 1996 — ბ. ხორავა, ოდიშ-აფხაზეთის ურთიერთობა (XV-XVIII სს.). თბ., 1996;
- ანჩაბაძე 1947 — З. В. Анчабадзе, Мегрелия и Абхазия в XVII веке. *Диссертационная работа на соискание ученой степени кандидата исторических наук.* Тб., 1947;
- ბლაჟბა... 2006 — О. Х. Бгажба, С. З. Лакоба., История Абхазии. *С древнейших времён до наших дней. 10-11 классы.* Учебник для общеобразовательных учебных учреждений. Сухум, 2006;
- ბლაჟბა... 2007 — О. Х. Бгажба, С. З. Лакоба, История Абхазии. *С древнейших времен до наших дней.* Сухум, 2007;
- Акты, III — Акты, собранные Кавказскою Археографическою Коммисиєю. Архив главного управления Наместника Кавказскаго. Напечатан под редакциєю председателя комиссии ст. сов. Ад. Берже. Т. III. Тфл., 1869;
- Акты, VII — Акты, собранные Кавказскою Археографическою Коммисиєю. Архив главного управления Наместника Кавказскаго. Напечатан под редакциєю председателя комиссии ст. сов. Ад. Берже. Т. VII. Тфл., 1878;
- Содержание записки... — Содержание записки представленной Генерал-Лейтенантом Князем Дадьяном, при всеподданнейшем прошении о праве его на владение Самурзаканским округом и объяснения составленные в Корпусном штабе противу записки этой, — სეასა. ფონდი 1087, აღწ. 2, საქმე 357;

Статистическое описание... — Статистическое описание Закавказского края. В двух частях. Составитель О. Евецкий. СПб., 1835;

Записка... — Записка о действительной и законной принадлежности Владетелю Мингрелии Самурзаканской земли, отобранной ныне от него по распоряжению Г^{на} Главноуправляющего Закавказским Краем, — сев.-са. ფონდი 1087, აღწ. 2, საქმე 357. დოკუმენტირუსულენაზეაშედგენილი დამოიცავს ფურცლებს 10-32;

Рапорт Исправляющего... — Рапорт Исправляющего должность Начальника III отделения Черноморской Береговой линии, Полковника Муравьева Начальнику Штаба Отдельнаго Кавказскаго Корпуса, Господину Генерал-Майору и кавалеру Коцебу от 27 марта 1841 года (№136), — сев.-са. ფონდი 1087, აღწ. 2, საქმე 357.

შემოკლებანი:

დადიანთა ფონდი — ზუგდიდის სახელმწიფო ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი. ხელნაწერთა ფონდები. დადიანთა ფონდი.

სეასა — საქართველოს ეროვნული არქივის საისტორიო არქივი.

სხეც — საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი.

Kakha Kvashilava

On The History Of Odishi-Abkhazian Relations (Analysis of One Newly Discovered Important Archival Document)

Special researches concerning the history of political relations between two Georgian feudal political units – Odishi and Abkhazia in the late mid-centuries have been more or less successful in Georgian historiography. There is no doubt that historical sources and documents referring to the topics of research are materials of great importance. As the lack of these materials is noticeable, the work in the direction of obtaining new documents is highly encouraged.

One of the most problematic issues in the Odishi-Abkhazian relations is Samurzakano. Samurzakano, as a separate feudal domain run by the lateral branch of Abkhazian principality, was formed between XVII and XVIII centuries. The document discovered in the Georgian National Centre of Manuscripts in spring 2010 is a very important material in this respect and it has been widely applied in the scientific circles. This is Giorgi (Sapar-Bey) Sharvashidze's letter addressed to Georgian civic governor general Al. Veliaminovi. The letter